

„Sługa ja tyłko jestem niewidzialnej rzeczy”

Lengyel származású képzőművészek Magyarországon

A címben szereplő idézet („Szolgája vagyok csupán ama láthatatlannak” – Zsille Gábor ford.) Czesław Miłosz Nobel-díjas költőtől származik, attól a művésztől, akinek több hazát adott a sors – a mai Litvánia területén született, élt Lengyelországban, Franciaországban, az Amerikai Egyesült Államokban, élete utolsó éveit pedig Krakkóban töltötte. Ugyanúgy megtapasztalta a kisebbségi lét összetettségét, a több nemzethez tartozás különös és felemelő érzését, mint azok az alkotók – képző- és iparművészek –, akik származásuk, sorsuk folytán, vagy saját választásuknak köszönhetően, Magyarországot és Lengyelországot egyaránt hazájuknak vallhatják. Talán sokan nem is sejtik, hogy milyen sok festő, szobrász, grafikus él Magyarországon lengyel kötődéssel, és valószínűleg kevesen tudnak a Magyarországi Lengyel Alkotói Fórum létezéséről is, így hát fontosnak tartom, hogy elsőként néhány mondatban bemutassam ennek a több szempontból nélkülözhetetlen szervezetnek a működését.

Az egyesület 1996-ban jött létre, azzal a céllal, hogy „együtt gondolkodásra” készítse a Magyarországon élő lengyel származású képzőművészeket, zenészeket, írókat, költőket, újságírókat, tudósokat, illetve hogy egyúttal bemutatkozási, megnyilvánulási lehetőséget biztosítson számukra. A szervezetnek mára már több mint 30 tagja van. A képzőművészeti tagozatot országosan és nemzetközileg is elismert neves festőművészek, grafikusok, keramikusok, textilművészek, belső-építészek alkotják, sőt van köztük ötvösművész és karikaturista is. Munkáikat az utóbbi 15 évben számos alkalommal láthatta a közönség hazai és külföldi tárlatokon egyaránt. Az egyéni és csoportos bemutatkozások mindig nagy sikerre számíthattak. Az utóbbiak közül érdemes kiemelni a visegrádi országok nemzeti kisebbségben élő lengyel művészeinek munkáiból rendezett kiállítást *Négy égbolt* címmel (2004–2006). Ezt követően 2006-ban a Magyarországi Lengyelség Múzeumának újonnan megnyílt kiállítótermében (utána pedig 2007-ben Varsóban) *Lengyel honból* címmel mutatkoztak be a Fórum tagjai. 2014-ben a magyar–lengyel barátság napja alkalmából nagyszabású kiállítás nyílt a szervezet művészeinek munkáiból Egerben, a Kepes Művészeti Központban, majd ugyanebben az évben *Lengyel etűd* címmel a szolnoki közönség láthatott válogatást a Fórum tagjainak alkotásaiból a Damjanich János Múzeumban. 2012-ben útjára indult egy sorozat, melynek első állomásaként a Magyarországi Lengyel Alkotói Fórum művészei együtt állítottak ki a VUdAK, a Magyarországi Német Írók és Művészek Képzőművészeti Szekciójával az akkori Magyarországi Lengyelség Múzeumában. Ezt követte 2013-ban a közös lengyel–roma, 2014-ben a lengyel–horvát, 2015-ben a lengyel–bolgár, majd 2016-ban a közös lengyel–szlovák kiállítás. A tárlatsorozat célja nem titkoltan egyfajta kérdés felvetése, mely sajátos analízis készítésére ösztönöz, párhuzamok és eltérések keresésére invitálja az érdeklődőket a Magyarországon élő más és más nemzeti kisebbséghez tartozó művészek munkásságát illetően.

Azt hiszem, nehéz dolgunk lenne, ha néhány szóval kellene jellemezni a Fórum tagjainak stílusát, művészetfelfogását, kötődésüket a lengyel művészethez, hiszen manapság a művészet egyetemes voltára hivatkozva gyakran felvetődik a kérdés, hogy létezik-e, s egyáltalán van-e értelme ilyen jellegű megközelítésnek. Ha pedig igen, akkor ez mennyire érvényes a Magyarországon élő lengyel származású alkotókra. A kérdés azért is izgalmas, mert művészeink egy része Lengyelországban született, ott végezte tanulmányait, és ezután költözött Magyarországra. Az ő esetükben nyilvánvalóan erős a kötődés a lengyel művészethez, ami nemegyszer egy egész műfaj (pl. Krszysztof Ducki esetében a lengyel plakátművészet) stíluselemeinek áttemelését jelenti a magyar művészeti palettára. De vajon megfogalmazható-e a lengyel hatás Halina Krawczun organikus formákat alapul vevő, s abból építkező finom művű kerámiaplasztikáin vagy Marian Józef Trojan nagy precizitással kidolgozott, vallásos áhítattal átítatott metszetein? Folytathatnánk tovább a sort azokkal az alkotókkal, akik Magyarországon születtek, magyar kultúrkörnyezetben nőttek fel, itt végezték iskoláikat, és családi kapcsolataik révén tagjai a lengyel közösségnek. Műveikben témaként nemegyszer megjelenik a másik haza, a déd- és ükapák földje iránti tisztelet (jó példa erre Szyksznian Wanda *Lengyel örökség* című ciklusa), más esetben jelentős inspiratív tényezővel bír az „apaország” kulturális rétegeinek feltárása, megismerése (Serediuk Péter Adam Mickiewicz és Juliusz Slowacki költeményeihez készített illusztrációi), illetve megemlíthetnénk még a fiatalon elhunyt Dávid Attila díszlettervezőt, akinek munkásságára nagy hatást gyakorolt Zdzisław Beksiński lengyel festőművész szürreális világa. Ezen kötődések, kapcsolódási pontok vagy irányok természetesen léteznek az egyszerre két, vagy esetleg több nemzethez tartozó alkotók tudatában vagy tudatalattijuk legmélyén, nem véletlen hát, hogy esetükben megfigyelhető egyfajta ragaszkodás a mickiewiczzi értelemben vett Ősök szelleméhez.

Tudományos szempontból hiábavalóság volna művészeink oeuvre-jében a lengyelségre utaló további jeleket keresnünk. Azt sem állíthatjuk egyértelműen, hogy a származáson kívül nem kapcsolja össze őket semmi más – létezik egy láthatatlan szál, mely sokak számára nem leírható, nem megmagyarázható, mondjuk olyan, mint Chopin zenéje. Természetesen nem elkoptatott hasonlatokkal élve, hanem a szó legnemesebb értelmében.

Az érzékeny rezdülésekből szőtt összetartozáson kívül nehéz kapcsolódási pontokat találni műveik között, nem beszélhetünk egységes stílusról, közös formanyelvről, és tematikailag is szerteágazó az alkotások sora. Következésképp mindig rendkívül színes, a képzőművészet fogalmát több oldalról megközelítő anyaggal jelentkeznek a Fórum művészei a közös bemutatók alkalmával. Induljunk hát el együtt a lengyel származású képző- és iparművészek munkáiból rendezett, képzeletbeli tárlatra, ahol közelebről is megismerkedhetünk az alkotókkal. Mivel elképzelt „kiállításunkon” minden bizonnyal a festmények vannak túlsúlyban, ezért kezdjük az ismerkedést a festőművészekkel.

Olga Bloch a Poznani Képzőművészeti Akadémia festő-grafika-szobrász szakán szerzett diplomát. 1981-től él Magyarországon. A festészet mellett könyvillusztrációval és borítótervezéssel is foglalkozott. 1993-tól kezdve újra visszatért az autonóm művészethez. Festészetének egyik fő ihlető forrása a természet, vásznain egyéni festői modorban igyekszik megörökíteni a valóságot. Nagy méretű olajfestményein a történelmi múlt egy-egy jelenetét mutatja be, illetve elősze-

retettel ábrázol táncjeleneteket és mozgásban lévő figurákat a tőle megszokott expresszív hangvételben. Krystyna Varga-Wieloch végzettségét tekintve textiltervező, hagyományos szövési technikával készített gobelinjei témáját a természet ihlette alakzatok adják. A művész az utóbbi években szívesen tesz kirándulást a festészet területére is; élénk színekkel megjelenített virágcsendéletek, valamint az impresszionizmus és a szecesszió formanyelvét idéző tájképek jelzik munkásságát. Siekierski Zenobia a látványelvű festészet képviselője. Lírai hangvételű vásznain megkapó közvetlenséggel ábrázolja a magyar és a lengyel táj szépségét. Berkeczné Juszkiewicz Romana a Poznani Képzőművészeti Akadémián szerzett diplomát festő és grafika szakon. Kezdetben főként grafikai lapokat készített, az utóbbi időben azonban előszeretettel foglalkozik festéssel. Művészetét műfaji sokszínűség jellemzi, érdeklődése, figyelme azonban csakis egy adott téma, a természet ábrázolása felé irányul. Grafikáin lenyűgöző hatást kelt a részletgazdagság, az aprólékos gondnal megszerkesztett, megrajzolt képi világ. Egészen más alkotói felfogást képvisel Serediuk Péter, aki lengyel származását édesapjának köszönheti. Képzőművészeti tanulmányait részben magánúton végezte Budapesten. Nagy méretű olajfestményein a mitológiai és történelmi témájú jelenetek sokasága monumentális, drámai erejű víziók képében jelenik meg, expresszív látomássá alakul át a művész közvetlen környezete, még az egyszerű, hétköznapi valósághoz köthető élmények is. Irodalmi ihletésű grafikai munkáit ezzel ellentétben intímabb hangvétel, lírai attitűd jellemzi. Mányák Mariola alkotásain a valóság objektív megfigyelésére, a jelenségek magyarázatára tett kísérletek fogalmazódnak meg a festészet nyelvén. A művész munkáin fotórealizmussal rokonítható módon ábrázolt, különös, lebegő tárgyakat, mértani testekből kialakított „szerkezeteket” láthatunk, melyek tér és idő viszonyát, illetve a világban működő rend, ritmikus ismétlődések, hatás-ellenhatás törvényét kutatják. A festőművészek közül nem szabad kihagynunk Halina Krawczun nevét sem, aki ugyan képzettességét tekintve keramikumművész, az utóbbi időben azonban szívesen foglalkozik festéssel is. Hosszú évekig volt a Zsolnay porcelángyár formatervezője, emellett azonban folyamatosan készítette a természeti formák által inspirált kerámiaplasztikáit. Festészetében az elvontabb, misztikusabb tartalmak jutnak kifejezésre.

A természet ihlette organikus elemekből építkező kompozíciók jellemezték Maria Rajmon textilművész korábbi alkotói korszakát is. A plasztikusan megformált textil „domborművek” kiindulópontja minden esetben a természetben fellelhető formák sokasága: magányosan álló fák, dekoratív virágok, játékos csigamotívumok tűnnek fel az alkotásokon. Az utóbbi tíz évben Rajmon érdeklődése a szigorúan megszerkesztett geometrikus mintázatok felé fordult.

Képzletbeli tárlatunkról nem hiányozhatnak Szyksznian Wanda grafikusművész alkotásai sem. Az ő neve valószínűleg ismerősen cseng azok számára, akik kicsit is jártasak az 1970-es, 80-as évek plakátművészetében. Szyksznian 1968-tól, főiskolai évei alatt az Illés-együttes grafikusja volt. Ezt követően készítette jellegzetes „pop-artos” plakátjait. Az 1990-es évektől kezdve az alkalmazott grafika mellett autonóm művészettel is foglalkozik: papírszobrok, merített papírra készített grafikák kerülnek ki műhelyéből. Jelenleg dekoratív hatású, gyakran ősi motívumok formakincséből táplálkozó digitális nyomatokat készít. A Fórum másik jelentős plakátművésze Krzysztof Ducki, aki a lengyel iskolát képviselő, hatásos plakátjaival új szint, frissességet hozott a magyar alkalmazott grafika terü-

letén. Nincs olyan év, hogy ne találkoznánk jellegzetesen tömör kifejezésmóddal élő, szuggesztív munkáival Budapest utcáin. 1987-ben a DOPP-csoport alapító tagja, 2005-ben részt vesz a Magyar Plakát Társaság megalapításában. Számos egyéb munkáján kívül, hosszú évek óta ő készíti a Lengyel Filmtavasz plakátjait, és a Lengyel Intézet kiadványainak grafikai arculata is az ő nevéhez fűződik.

Az apai ágon lengyel származású Świerkiewicz Róbert szintén tagja a Magyarországi Lengyel Alkotói Fórumnak. Ő napjaink egyik legizgalmasabb, legsokoldalúbb kortárs művésze, aki „pályája kezdete óta tökéletes szabadsággal és jó értelemben vett gátlástalansággal közlekedik a XX. század második felének stílusai és áramlatai között”, írja róla Hajdu István műkritikus. 1981-től résztvevője a nemzetközi mail art mozgalomnak. A keleti kultúra iránti szenvedélye mind a mai napig meghatározza munkásságát.

Bár nem tartozik szorosan a képzőművészet körébe, mégis érdemes néhány szót szólnunk Dluhopolszky László karikaturistáról, akinek művei már megjelentek néhány alkalommal a Fórum kiállításain, és aki olyan neves lapoknak volt a munkatársa, mint a Rakéta Regényújság vagy a Füles. 1990–92 között a Ludas Matyi főszerkesztője. Szellemes és egyúttal elgondolkodtató karikatúrái nemegyszer mulatságos formában tárják elénk a szomorú valóságot.

A Magyarországi Lengyel Alkotói Fórumnak sajnos vannak olyan tagjai is, akik már nem lehetnek köztünk:

Csekovszky Árpád keramikus a XX. századi magyar kerámiaművészet meghatározó alakja volt, számos, formai és technikai újítást hordozó köztéri alkotását, murális munkáját és a plasztika nyelvét beszélő kerámiaalkotások sorát hagyta az utókorra. Dávid Attila nemzedékének egyik legizgalmasabb és legígéretesebb scenográfusa volt. Ő készítette többek között a Pesti Színház *A dzsungel könyve* (1996), a Kolozsvári Magyar Opera *Rigoletto* (1994), valamint a Szegedi Szabadtéri Játékok *West Side Story* (2000) előadások díszleteit.

Trojan Marian József grafikusművész munkáival a hagyományos értelemben vett világhírű lengyel grafikát képviselte. Hallatlan precizitással kidolgozott fa- és linóleummetszetein előszeretettel ábrázolta a magyar és lengyel történelem, kultúrtörténet jelentős alakjait. Művészetének egyik fő vonulatát a szakrális tematika képezte.

Végül szólnunk kell olyan fiatal lengyel származású művészekről is, akik ugyan nem tagjai a Magyarországi Lengyel Alkotói Fórumnak, de tehetségük és eddigi tevékenységük folytán érdemes rájuk odafigyelni.

Nagy Karolina szobrászművész a Magyar Képzőművészeti Egyetem szobrász szakán végzett 2009-ben. Munkáit jelentős hazai és külföldi galériákban és művészeti vásárokon is láthatta a közönség. Karolina paraffinból készíti egyszerű, hétköznapi tárgyakat mintázó szobrait, melyek belsejébe fényforrást helyez el. Így a tárgyak – elveszítve eredeti funkciójukat – átlényegülnek és egy új jelentés hordozójává válnak. Horváth Veronika tehetséges iparművész, aki eredeti módon, borostyán és porcelán kombinációban készíti egyedi ékszereit. Az ősi anyag és az elegáns, kifinomult porcelán ötvözete páratlan szépségű ékszerek létrejöttét eredményezi.

Őszintén reméljük, hogy a jövőben kibővül majd a Magyarországi Lengyel Alkotói Fórum művészeinek köre, és egyre több lehetőség nyílik tevékenységük bemutatására, ezzel is gazdagítván a magyar művészeti életet.

Trojan Márta